

Міністерство освіти та науки України

**Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»**

Історико-філологічний факультет

Кафедра української та зарубіжної літератур

**ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ:
СУЧАСНІ ВЕКТОРИ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Збірник наукових статей

ВИПУСК 3

Одеса 2025

Міністерство освіти та науки України

**Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»**

Історико-філологічний факультет

Кафедра української та зарубіжної літератур

**ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ:
СУЧАСНІ ВЕКТОРИ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Збірник наукових статей

ВИПУСК 3

Одеса 2025

УДК 811.161.2'42 (075.8)

Рекомендовано до друку вченою радою ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

(протокол № 6 від 27 листопада 2025 року)

Редакційна колегія

Авксентьєва Г. А., кандидат філологічних наук, доцент – відповідальний редактор.

Босва Е. В., кандидат філологічних наук, доцент – відповідальний редактор.

Павлюк Н. Л., кандидат філологічних наук, доцент – відповідальний редактор.

Рецензенти

Шевченко Т. М. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української літератури та компаративістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Кон О. О. – кандидат філологічних наук, доцент, декан історико-філологічного факультету ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Теорія та практика аналізу художнього тексту: сучасні вектори досліджень : зб. наук. статей. Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2025. Вип. 3. 197 с.

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського», 2025

7. Колоїз Ж. В. Діалектизми в романі Марії Матіос «Солодка Даруся». *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2010. Вип. 4. С. 98–117. DOI: 10.31812/filstd.v4i0.934.
8. Матіос М. Солодка Даруся: драма на три життя. Львів: Піраміда, 2004. 224 с.
9. Матіос М. Нація: новели. Львів: Піраміда, 2001. 192 с.
10. Матіос М. Майже ніколи не навпаки: сімейна сага. Львів: Піраміда, 2007. 312 с.
11. Матіос М. Мамі: драма на шість дій. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2023. 296 с.
12. Шукай О. І. Феномен жіночої долі в українській прозі кінця ХХ — початку ХХІ століття (на матеріалі творчості Марії Матіос). *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Філологічні науки*. 2022. Вип. 24. С. 45–56. DOI: 10.31494/2412-9208-2022-1-24-45-56.

Наталя КЕРДІВАР,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української та зарубіжної літератур
Університету Ушинського

Аліна СТОЯНОВА,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
1 року навчання історико-філологічного факультету
Університету Ушинського

**МЕХАНІЗМИ РОЗГОРТАННЯ ДЕТЕКТИВНОЇ ІНТРИГИ ТА ЇЇ
ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ В ПРОЗІ АНДРІЯ КОКОТЮХИ
(«МИСЛИВЦІ ЗА ПРИВИДАМИ»)**

The article analyzes the specifics of detective intrigue in Andriy Kokotukha's young adult novella Ghost Hunters. The intrigue is interpreted as a structural mechanism that combines the features of mass-market genre literature with the

educational and developmental aims of contemporary Ukrainian prose. Based on the works of S. Filonenko, V. Kyzylova, I. Dziuba, and N. Hundorova, the study explores the author's strategy of constructing a rational perception of mystery through gradual demystification: from the disruption of ordinary reality to logical resolution achieved by gathering evidence and verifying hypotheses. The novella is shown to function as an "educational detective," aimed at fostering critical thinking, cooperation, responsibility, and the ability to recognize manipulation. Special attention is given to spatial dramaturgy, the symbolism of darkness and light, and the psychological motivation of characters who move from fear and passivity to active participation in the search for truth. The study concludes that Kokotukha's work significantly contributes to the development of the modern Ukrainian socially oriented young adult detective, where the genre serves as a tool of education and self-understanding.

Key words: young adult detective fiction; intrigue; mass literature; suspense; demystification; educational function; critical thinking; social prose.

Постановка проблеми. Сучасна українська література дедалі активніше переосмислює межі між «високою» та «масовою» культурою. Від кінця 1990-х років формується потужна хвиля жанрової прози, у межах якої автори поєднують елементи популярного читання з аналітичною глибиною, соціальною критикою та виховним потенціалом. Одним із найпослідовніших представників цього напрямку є Андрій Кокотюха – прозаїк, що працює на перетині детективу, пригодницької та історичної прози.

Актуальність вивчення його творчості визначається кількома чинниками. По-перше, проза автора засвідчує сталість національної традиції детективного жанру, яка тягнеться від класичних розвідок до новітньої соціально-реалістичної лінії початку XXI століття. По-друге, на матеріалі дитячо-підліткової повісті «Мисливці за привидами» (2008) автор демонструє, що детективна інтрига може бути не лише інструментом розваги, а й способом формування критичного мислення, моральної відповідальності та соціальної солідарності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Науковиця С. Філоненко зазначає, що українська популярна проза XXI століття демонструє новий тип

балансу між жанровими кодами і соціальними смислами, що дозволяє популярному текстові бути й розважальним, й діагностичним [6]. Саме цей діагностичний потенціал, тобто здатність крізь інтригу виявляти суспільні страхи, травми й потребу раціоналізувати хаос, є ключовим у прозі А. Кокотюхи.

Літературознавчі роботи, що досліджують творчість Андрія Кокотюхи як автора масової та жанрової прози наявні в публікаціях С. Філоненко, О. Поліщук, І. Дзюби, В. Кизиловой та Н. Гундорової. Вони формують загальну наукову ознаку, у якій розглядається поєднання жанрової природи та соціального коду текстів письменника. С. Філоненко наголошує, що письменник свідомо вписує себе у систему масової культури, однак прагне подолати її вторинність, перетворюючи жанрову схему на інструмент соціального пізнання [6]. Дослідниця підкреслює значення серійності як художнього принципу: автор вибудовує повторювані типи сюжетів: від ретродетективу до підліткових історій, але кожен раз оновлює їх соціальну мотивацію.

Для дитячо-юнацького сегмента жанрової прози показовим є аналітичний огляд В. Кизиловой, де наголошено на «детективно-пригодницькому бумі» 2000–2010-х років і окреслено роль серій видавництва «Грані-Т» («Дивний детектив», «Сучасні пригоди») як платформи для нової соціально орієнтованої дитячої прози. Кизилова прямо згадує цикл автора («Полювання на Золотий кубок», «Клуб боягузів», «Мисливці за привидами») як маркер сучасної моделі «розумного детективу», що виховує не віру в містичне, а здатність перевіряти факти [2].

Погляд І. Дзюби доповнює цей спектр акцентом на психологічній достовірності. У рецензії на сучасну масову прозу він зауважує, що А. Кокотюха вміє працювати із напругою: його інтрига не базується на сенсації, а на повільному психологічному розгортанні ситуації, що дозволяє виявити соціальне й моральне підґрунтя дії [1]. Це важливе спостереження фіксує

перехід від механічного сюжету до психологічного реалізму в межах масового письма.

Теоретичний базис для аналізу інтриги як структурного принципу дають праці Т. Бовсунівської, Н. Гундорової та Н. Костенко, які розглядають жанрову поетику популярного роману як «механізм упорядкування хаосу» (Гундорова, Кітч і Література, 2008) та як форму наративної гри з очікуваннями читача. У цьому аспекті А. Кокотюха виступає одним із небагатьох українських письменників, хто послідовно впроваджує структурну інтригу, тобто інтригу, засновану не на подієвому ефекті, а на логіці доказу.

Метою цієї статті є з'ясування механізмів розгортання детективної інтриги в повісті «Мисливці за привидами», визначення її жанрових особливостей, а також виявлення виховного та символічного потенціалу твору в контексті сучасної української підліткової прози.

Виклад основного матеріалу. Детективна інтрига в «Мисливцях за привидами» запускається класичною для жанру аномалією: у знайомому й, здавалося б, безпечному просторі (Будинок школярів) з'являється щось, що руйнує норму «палаючі очі» [3] із темряви. Це первинне порушення рівноваги (запит «що це було?») далі організує сюжетні вузли: повторювані зіткнення з «очима», телефонний «голос із мороку», раптові відключення світла, епізод у ліфті. Важливо, що всі ці явища подаються через досвід підлітків, інтрига «емпірична»: читач іде шляхом персонажів і разом із ними піднімається від страху до знання [3].

Письменник вибудовує розгортання загадки послідовно: перший «слід» (очі) не підтверджується колективним спостереженням; далі іде «свідчення» (телефонний шепіт), яке формує внутрішній страх і в Оксани, і в Максима; потім **контакт із експертом** (вчитель-хімік), що переводить проблему в площину гіпотези, що потребує перевірки (світіння фосфору). Заключний цикл - **практична перевірка**: «нічна варта», виманювання «привида» і демістифікація (баночка з сумішшю, пензлик, волога ганчірка, викручені

лампочки, дзвінок у 102) [3]. Відтак інтрига працює як **драма пізнання**: усе надприродне виявляється підробкою, а загадка - вправою з критичного мислення.

Мотиваційним каталізатором страху стає легенда про «Лихе Око», яку баба Люба відтворює як локальний фольклорний наратив. Її функція – задати **інтерпретаційний фрейм**: очі в темряві підлаштовуються під готову матрицю «погляду караючої сили». А. Кокотюха навмисне вводить легенду раніше за доказову базу, щоб показати механізм зараження уяви, коли **пояснення передують фактам** і факти підганяються під пояснення. Далі автор вибудовує зняття цього фрейму: легенда виявляється «маскою» для звичайних хуліганських дій, а святковий «ореол» надприродного - наслідком технічних маніпуляцій.

Тріо: Максим, Оксана та Денис – конструює **соціально-когнітивний трикутник**. Максим уособлює аналітичний принцип: ставить запитання, формулює гіпотези, ініціює перевірку (слідчий експеримент у підвалі, звернення до Хіміка). Оксана уособлює емоційний канал: її страх є правдивим і не знецінюється - на ньому тримається мотивація розслідування. Денис є імпульсом/дією: він організовує фізичні кроки (погоня в під'їзді, ліхтарик, «нічна варта») і забезпечує «наступальний» сегмент сюжету. Інтрига просувається лише тоді, коли **усі три вектори сходяться**: інтелектуальна гіпотеза підкріплюється емоційною причиною діяти та реалізується практично.

Автор послідовно дотримується принципу **fair play**: ключові «сліди» вмонтовані у тканину оповіді завчасно. Це і нерівні «котячі» очі, і поява трубочки для зміни голосу, і згадка про гурток хімії, і «волога стіна» ліфта від ганчірки [3]. Паралельно працюють **фальшиві траєкторії**: підозра на Оксану («хоче вийти з гри і не втратити обличчя»), а також розкручування міфу баби Люби. Таким чином, читач отримує **комплект елементів** і може розгадати таємницю до моменту фінального «викриття», але водночас залишається простір для сумніву: рівновага між передбачуваним і непередбачуваним збережена.

Саспенс (стан тривожного очікування) у повісті вибудований **не шоком, а кумуляцією дрібних порушень**: «порожній» коридор, тихий рип, темні прямокутники вікон, темний ліфт без лампочки, телефонне «вікно!». Кожний елемент окремо не катастрофічний, але їх нарощування створює **прогресію тривоги**. У кульмінаційній сцені (кабіна ліфта - «очі» - погоня - ляда горища) ритм прискорюється, але розрядка не апокаліптична: замість «монстра» - **людська хитрість**, замість бійки - **фіксація факту** (волога стіна, розбитий плафон, баночка з фосфорною сумішшю) [3]. Це і є детективна етика А. Кокотюхи: **страх не для страху, а для перевірки реальності**.

Міський ландшафт не фон, а **механіка загадки**: Будинок школярів із напівпідвалом - «кишеня» для невідомого; під'їзд і ліфт - вертикальний коридор, де легко моделювати «пастку» (темрява, екран-кут, зачинена ляда); двір – сцена для спостереження і викриття. Просторова драматургія розрахована на **знання міської рутини**: викручені лампочки: банальна практика, зламаний плафон - типова вразливість, «дзвінок на 102» - цілком реалістичний хід. Так інтрига «заземлюється»: дивне - у знайомому, пояснення - у практиках міського побуту.

Темрява в повісті має щонайменше три рівні значення. **Фізичний**: брак освітлення, у якому видимість легко маніпулювати. **Психологічний**: зона, де активізується уява, травма, сором (Максим після футбольної «ганьби» вразливий до нічних «поглядів»). **Етичний**: темрява як простір чужої волі, коли тобою керують без твоєї згоди (телефонний наказ «вікно!»). Відповідно **світло** – це не лише освітлення, а метафора знання і дії: ліхтарик Дениса «витягує» з пітьми Люду, а світло «раціонального» (пояснення Хіміка) гасить містичний «ореол». Символ «очей»: подвійний: це і «всевидюче» око міфу, і очі-муляж, намальовані пензлем. Образ демонструє, що **контрольні погляди** часто сконструйовані людьми і тому їх можна зняти.

Паралельна лінія – **рольова еволюція персонажів**. Максим, переживши «ганьбу відмінника» на воротах, не ховається у вчорашній поразці, а переходить у статус ініціатора розслідування - **суб'єктується**. Денис

переосмислює «силову» модель: від першого імпульсу «приб'ю, якщо пропустиш» до відповідальної підтримки («проведу під самі двері», «нічна варта»). Оксана з «емоційного заручника» міфу стає **учасницею деконструкції страху** (стерти «око» власною рукою - акт повернення контролю). Ця етика дорослішання принципова для підліткової прози: **інтрига як тренажер взаємодії**.

Люда-Нявка у повісті не «зłodійка», а **амбіційний лідер** із власною стратегією перемоги (психологічний тиск на конкурентку). Її дії (містифікація, маніпуляція страхом) оголюють **соціальну технологію сорому**: коли інша дівчина позбавляється права на сцену не аргументом, а нав'язаною «ірраціональною» слабкістю. Розвінчання обману стане важливим сигналом для підліткової аудиторії: **осоромлення стане своєрідною технологією влади**, а не «природним» вироком. Фінал утверджує **нульову терпимість** до маніпуляцій страхом незалежно від статі.

Слід зазначити, що А. Кокотюха не перевантажує текст спецлексикою і не «підліткує» мовно штучно. Синтаксис рухливий, з чергуванням коротких ударних реплік і розлогіших аналітичних пасажів (внутрішні міркування Максима). Стилiстичні засоби інтриги: **ритмічні повтори** («очі», «темрява», «вікно»), **емфатичні вигуки** у кульмінаційних вузлах, **побутові деталі** як «віритель» реальності (чохол фотоапарата, крихітні побутові ремарки про під'їзди, школярів, графіки репетицій). Це робить інтригу **надійно вмонтованою** у звичний досвід читача.

Повість органічно входить у ширшу серійну логіку автора: дитячо-підліткові кримінально-пригодницькі історії, де читач «знає», що за страхом прийде пояснення, а за фальшивим слідом – справжній. Серійність тут не шаблон, а **контракт довіри**: «я дам тобі чесну загадку і чесну розгадку». Цей контракт діє і на рівні педагогіки читання: підліток, звикаючи до «чесного детективу», **переносить алгоритм** (перевіряй - співставляй - роби висновки) на реальні ситуації.

На тлі інших «підліткових» наративів А. Кокотюхи («Полювання на Золотий кубок», «Клуб Боягузів» тощо) «Мисливці за привидами» виразно балансували між **хорор-кодом** (образ «очей», ліфт, темний підвал) і **раціональним детективом**. Якщо в спортивній лінії («кубок») домінує сюжет «честі/справедливості», то тут ядро **викриття механіки страху**. Звідси і велика кількість сцен у темряві та наголос на технічних дрібницях: річ не в «хорорі», а в пристрої «хорору».

Текст зручний для навчальної практики саме завдяки **прозорим механізмам інтриги**. Урок легко вибудувати як **міні-розслідування**: 1) зібрати всі «сліди» (епізоди, де фіксується «потойбічне»), 2) класифікувати їх на фізичні/психологічні/соціальні, 3) зіставити з раціональними поясненнями, 4) змодельовати **альтернативну пастку** (які технічні засоби могли б створити «привида» і як їх викрити). Це інструмент **компетентнісного підходу**: читання → критичне мислення → дія (правила безпеки, звернення по допомогу, командна взаємодія).

Фінал відмовляється від «карального» тріумфу. Замість помсти - **публічне висвітлення механізму обману** і зняття з Оксани «ярлика слабкості». Вектор спрямований не на «покарати винну», а на **повернути справедливість і рівні умови гри** (репетиції, конкурс, довіра у групі). Це принципова жанрова риса підліткового детективу в соціальному ключі: **розв'язка як відновлення правил**, а не приниження супротивника.

У фіналі інтрига акумулює **ціннісні висновки**, і вони непрямі: 1) **страх вказує на інформацію**, із ним треба працювати, 2) **команда сильніша**, ніж соло-герой, 3) вона не принижує почуття, а розбирає механізм. Завдяки цій рамці розгадка **раціональність чесна**: не розчаровує (бо «привид» виявився фальшем), а, навпаки, дає **почуття компетентності**: ми навчилися розпізнавати і знешкоджувати.

Отже, повість Андрія Кокотюхи «Мисливці за привидами» демонструє цілісну модель сучасного українського підліткового детективу, в якому поєднано класичні механізми інтриги з освітньо-виховною функцією.

Письменник свідомо вписує сюжет у структуру розслідування, що розгортається від аномалії до раціонального пояснення, зберігаючи водночас динаміку пригодницького жанру. Така побудова не лише утримує увагу читача, а й навчає його спостерігати, аналізувати, співвідносити події, формуючи навички критичного мислення.

Інтрига у творі має багаторівневу організацію. Вона починається як містична подія, що порушує буденний порядок, і поступово переходить у площину логічного розкриття через зіставлення свідчень, фальшивих слідів, перевірку фактів. Цей перехід від «страху до знання» визначає філософію тексту, в якій демістифікація виступає формою самопізнання. Кожен герой, Максим, Оксана, Денис, долає власну межу страху, сорому чи сумніву, перетворюючись із пасивного спостерігача на активного учасника пошуку істини.

Важливою особливістю є соціальний і педагогічний вимір інтриги, де Андрій Кокотюха перетворює жанрову напругу на інструмент виховання відповідальності, співпраці й толерантності. Психологічні випробування персонажів співвідносяться з моделями колективної дії: перемога над вигаданим «привидом» стає перемогою над власною недовірою та стереотипами. Через механізм детективного розслідування автор формує у читача уявлення про етику взаємодії, культуру доказу, силу розуму, що переважає ірраціональний страх.

На рівні художньої поетики повість поєднує риси детективу, хорору та соціальної прози. Інтрига розгортається через чергування епізодів саспенсу та раціональних пояснень, а символіка темряви, очей і світла виконує функцію смислових «ключів», що ведуть від емоційного досвіду до усвідомлення причин страху. Міський простір, з його підвалами, під'їздами, ліфтами, стає не просто декорацією, а структурним чинником сюжету, який підтримує мотив пошуку світла в темряві як у прямому, так і в моральному сенсі.

Висновки. Таким чином, «Мисливці за привидами» - це не лише жанрова варіація підліткового детективу, а й зразок сучасної освітньої прози, де розгадка таємниці набуває світоглядного значення. Повість формує ціннісну модель поведінки, у якій пізнання, довіра та співпраця стають єдиною альтернативою страху й маніпуляціям. Андрій Кокотюха показує, що навіть найпростіший сюжет може працювати як механізм виховання мислячого, самостійного, морально зрілого читача.

Література

1. Дзюба І. Література як соціокультурний феномен: еволюція масового читання в Україні. *Слово і час*. 2018. № 6. С. 40–49.
2. Кизилова В. Сучасна українська література для дітей і юнацтва: навчальний курс для педагогічних ЗВО. Харків: ХНПУ ім. Г. Сковороди, 2020. 212 с.
3. Кокотюха А. Мисливці за привидами. Київ: Грані-Т, 2009. 144 с.
4. Кокотюха А. Український детектив: жанр, структура, ідеологія. *Дивослово*. 2016. № 3. С. 12–18.
5. Мізерна Т. Сучасна українська масова література: між жанровою умовністю та соціальним змістом. *Філологічні студії*. 2020. Вип. 34. С. 110–120. DOI: 10.32405/2309-5667-2020-34-110-120
6. Філоненко С. Серійність і жанрова повторюваність у сучасній українській популярній прозі. *Літературознавчі обрії*. 2019. Вип. 26. С. 55–64. DOI: 10.32782/2410-0927.2019.26.8
7. Чернявська О. Психологічні аспекти дитячого читання: аналіз жанрових уподобань молодших і середніх школярів. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2021. № 5. С. 87–95. DOI: 10.37472/2707-305X-2021-5-8

ЗМІСТ

Авксентьєва Г. А. <i>Концепція екзистенціалізму в українській літературі</i>	4
Бандура Т. Й. <i>Імпресіонічні акценти в парадигмі текстотворення новелістики О. Кобилянської</i>	12
Боєва Е. В. <i>Стилістичний потенціал англзмів у структурі прозового та поетичного постмодерного дискурсу</i>	20
Горанська Т. В. <i>Особливості реалізації феміністичної проблематики у романі Ш. Бронте «Джен Ейр»</i>	31
Чудак С. <i>Наративні стратегії в романі Франка Тільє «Запаморочення»</i>	42
Авксентьєва Г. А., Акімов В. <i>Екзистенційна природа вибору у драматичній поемі Лесі Українка «Бояриня»</i>	52
Бандура Т. Й., Коваленко Г. <i>Екзистенційно-діалогічні засади вивчення сучасної української лірики в профільній школі</i>	62
Бандура Т. Й., Мороко М. <i>Жанрова дифузія як чинник оповідної структури роману Донни Тартт «Маленький друг»</i>	71
Боєва Е. В., Аракелян Р. <i>Можливості цифрових освітніх ресурсів у формуванні читацької компетентності школярів у процесі навчання української мови та літератури</i>	81
Боєва Е. В., Беляєвська В. <i>Переклад кінотексту за допомогою україномовних та англомовних субтитрів (на матеріалі кінофільму «20 днів у Маріуполі»)</i>	91
Кердівар Н. І., Буданова К. <i>Художній текст як свідок часу: викладання роману Марії Матіос «Солодка Даруся» із урахуванням історичного бекграунду</i>	99
Кердівар Н. І., Стоянова А. <i>Механізми розгортання детективної інтриги та її жанрові особливості в прозі Андрія Кокотюхи («Мисливці за привидами»)</i>	107
Кердівар Н. І., Чавдар О. <i>Особливості вивчення сучасної української прози в</i>	

Наукове видання

**ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ:
СУЧАСНІ ВЕКТОРИ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Збірник наукових статей

ВИПУСК 3

Підп. до друку. Формат 60х90/16. Папір офсетний.

Гарний «Times New Roman» Друк цифровий. Ум. друк. арк. 11.

Наклад 100 пр.

Видавець Букаєв Вадим Вікторовий

вул. Пантелеймонівська 34, м. Одеса, 65012.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2783 від 02. 03. 2007 р.

Тел. 0949464393, email – 7431391@gmail.com